

ANTE SEKULIĆ

SENJANIN NIKOLA JURISIĆ I OBRANA KISEGA 1532.

Ante Sekulić
Vlaška 133
YU, 41000 Zagreb

UDK: 949.713"16":929 JURISIĆ N.
Izvorni znanstveni rad
Ur.: 1990-05-15

Među znamenitim Hrvatima koji su pronijeli svojim životnim djelom junaštvo i slavu svoga zavičaja i naroda u obranu domovinske grude i Europe ističe se sredinom XVI. stoljeća **Nikola (Mikulica) Jurišić**. Zavičajni grad spominje se o 500. obljetnici njegova rođenja, bogata života i povijesnih djela. U toj prigodi raspravlja se o društveno-povijesnim europskim odnošajima u prvoj polovici XVI. stoljeća (1) u kojemu je u punoj muževnosti djelovao Nikola Jurišić kao odlučni i srčani vojni zapovjednik (2), posebice pak u obrani ugarskog grada **Kisega / Kőszeg** god. 1532. na putu turskog prodora prema Beču (3). Osim vojništvom N. Jurišić je pridonosio općoj uljudenosti Europe i Hrvatske svojom dosljednošću prema hrvatskoj glagoljici i uključenošću u protestantska gibanja u našim stranama (4). Konačno, nakon sažetog prikaza života i rada znamenita Hrvata zaključnim mislima označeno je mjesto i značenje Nikole Jurišića u našoj povijesti (5).

1. Puninu društvene, vojničke i u stanovitom smislu državničke djelatnosti Nikole Jurišića treba tražiti i otkrivati u prvoj polovici XVI. stoljeća, posebice neposredno nakon bitke kod Muhača (Mohács) krajem kolovoza 1526. Zauzećem su naime Beograda i prodorom u Podunavlje ratoborni Turci osvajali postupno gradove i područja; spomenuti je pak sudar obje vojske kod Muhača pokazao sve prednosti turske moći nad hrvatsko-ugarskom. Čini se zato uputnim pratiti najprije slijed događaja od kralja Matije Korvina do god. 1526. jer je jakost hrvatsko-ugarske države nakon njegove smrti postupno – ali osjetno – opadala. Kad je **Matija Korvin** (Nagy Mátyás) umro god. 1490, sastali su se staleži 17. svibnja i za kralja su izabrali **Vladislava II Jagelovića**, koji je kraljevao od 1490. do 1526.¹ Neki mađžarski pisci misle da novi kralj nije

1. F. ŠIŠIĆ. Pregled povijesti hrvatskog naroda. Zagreb, 1962. 236. s.

bio dorastao svojim sposobnostima upravljati moćnom državom pa je njena nutarnja snaga bila nedovoljna oprijeti se sve upornijim turskim nasrtajima.²

Nikola Jurišić rođen je 1490. u Senju³ u godini smrti kralja Matije Korvina. Ne zna se jesu li Jurišići starinom Senjani ili su onamo došli iz Like bježeći pred Turcima, ili su možda iz Zadra i njegove okolice.⁴ Već za Nikoline mladosti zbivali su se događaji koji su utjecali na njegov buduću život. Kralj Vladislav II je god. 1494. proglasio Bač⁵ kraljevskim gradom i njegovo stanovništvo oslobodio plaćanja carina te municipijske vlasti velikog župana,⁶ a zatim je u spomenutom gradu sazvaio sabor u listopadu 1500. na kome su se okupili uglednici kraljevstva: **Ivan Korvin**, hrvatski ban,⁷ **Tomo Bakač**, ostrogonjski nadbiskup i drugi velikaši. To je zborovanje bilo u doba rata između Venecije i Turske, no primirje je sklopljeno 22. veljače 1503. na sedam godina. U to se doba javlja također oporba i otpor protiv dvora, a kad se Vladislav II uključio u križarsku vojnu pape **Lava X** protiv Turaka buknuła je o Uskrsu 1514. buna Jurja **Dózse** (György Dózsa). Godina je bila vrlo nemirna, u ognju su bila sela, vlastelinstva, nesigurni su bili ljudski životi i imutak.⁸

Spomenuti je ustanak ugušen, a kad je umro kralj Vladislav II, naslijedio ga je **Ludovik II** (1516-1526). Prerano okrunjeni mladi kralj je najprije imao skrbnike koji se nisu skrbili o kraljevstvu i kralju nego o svojoj osobnoj prevlasti, ugledu i moći. Velikaši kao da nisu vidjeli tursku snagu, niti su slutili svoju pogibelj.⁹ Kralj je, doduše, sazivaio sabore u **Tolni** (1518) i **Baču** (1519), ali to nije priječilo Sulejmana II (1520-1566) da osvoji Beograd, Šabac i Zemun te je napredovao dalje. Novi pak bačko-kaločki nadbiskup i župan **Pavao Tomori** postao je 1523. i vojnim zapovjednikom.¹⁰ U novčanoj neprilici, jer mu dvor nije plaćao ništa, Tomori je nastojao skupiti vojsku, obnoviti utvrde, a često je bio u Petrovaradinu, važnom vojnom uporištu na Dunavu. Međutim, sudar obje vojske na Muhačkom polju pokazao je nemoć kršćanske vojske, a poraz je otvorio put Turcima gotovo nesmetanom pohodu bačkom, panonskom ravnicom.¹¹

Budući da je kod Muhača zaglavio kralj Ludovik II, trebalo je izabrati novoga hrvatsko-ugarskog vladara. Natjecatelji o prijestolje bili su **Ferdinand I Habsburg** i **Ivan Zapolja**. Plemstvo se odlučivalo za jednoga ili drugoga, mijenjalo je svoje odluke i ratovalo međusobno. No razlike u odlukama pristaša imale su jamačno dublje korijenje, koje neki pisci traže u prilikama nakon kralja Matije Korvina. On je, međutim, bio izrastao iz naroda, dok je njegov nasljednik spomenuti Vladislav bio s područja izvan Ugarske, poljski kraljević. Razlika je među njima u ponašanju općenito i pojedinačno bila golema. K tomu je osim spomenute dvojice župnika kraljevske krune i car **Maksimilijan I** tražio mogućnosti da nakon Vladislava i sina mu postigne hrvatsko-ugarsku krunu budući da je ženidbenim i nasljednim pravima postao onodobni najmoćniji vladar.

Dio hrvatskoga i ugarskog plemstva, koje je imalo na umu saborsku odluku na **Rakoškom polju** iz god. 1505. prema kojoj tuđinac u Hrvatskoj i Ugarskoj ne može biti vladarom, izabralo je na saborima u **Požunu** (16. prosinca 1526. i 1. siječnja 1527) za kralja **Ivana Zapolju**, dok su predstavnici kraljevine Hrvatske i manjeg dijela Ugarske izabrali nadvojvodu **Ferdinanda Hab-**

2. M. HORVATH. *Utyeszenich Frater György élete*, Pest, 1872, 16 – A. SEKULIĆ. *Juraj Utišinović tragični graditelj povijesti*. Zbornik kardinala Utišinovića, Miljevi, 1982, 56. – T. MACAN. *Povijest hrvatskog naroda*, Zagreb, 1971, 81. ss.
3. **Znameniti Hrvati**, Zagreb, 1925, 124.
4. *Onđe*.
5. **Bač**, grad na istočnoj obali Dunava, po kojemu je jamačno područje između Dunava i Tise nazvano Bačkom. Usp. A. SEKULIĆ. *Drevni Bač*, Split, 1978.
6. A. SEKULIĆ. *nav. dj.*, 31.
7. **Ivan Korvin** stolovao je najčešće u Krapini, gdje je 11. listopada 1504. umro. Pokopan je u Lepoglavi. Usp. F. ŠIŠIĆ. *nav. dj.*, 237.
8. Usp. A. SEKULIĆ. *nav. dj.*, 31-32.
9. *Onđe*.
10. **Pavao Tomori** bio je franjevac i god. 1520. nakon smrti **Grgura Frankopana** imenovao ga je kralj nadbiskupom i županom, a 1523. je na saboru postao vojnim zapovjednikom.
11. F. ŠIŠIĆ. *nav. dj.*, 241. – S. KATONA. *Historia critica regni Hungariae*, XIX, 364. – N. ISTVANFFY. *Historiarum de rebus Hungaricis VIII*, 74.

sburga. Nadvojvodinim poslanikom na saboru u Cetingradu (1. siječnja 1527) bio je kapetan Nikola Jurišić. Jamačno ga zato Vjekoslav Klaić naziva »ljubimcem hrvatske gospode i pouzdanim kralja Ferdinanda«.¹²

Za Ugarsku je poraz na Muhačkom polju bio višeznačno koban. Uz trajnu pogibelj od novih turskih osvajanja, unutarnjih borbi oko prijestolja, u temeljima je potreseno crkveno ustrojstvo. Novi, turski gospodari nosili su sa sobom svoju vjeru, shvaćanje o nepomirljivosti između islama i kršćanstva, a u poljuljanom i nesigurnom društvu javio se i širio protestantizam, posebice na području uže Ugarske. Protestantски je utjecaj bio jak među ugarskim velikašima,¹³ jer se dio plemića iz različitih pobuda priklanjao novoj vjeri. Nije bilo jakoga predvoditelja u suzbijanju protestantizma u Ugarskoj (niz ugarskih biskupa poginuo je u boju 1526), u borbama pak oko prijestolja crkveni su se poglavari pokazali neodlučnim i nepostojanim. **Stjepan Podmaniczky**, biskup u Nyitri/Njitra, bio je krunitelj oba kralja (biskup je umro 1528), **Šimun Erdödy**, zagrebački biskup bio je najprije pristaša Ferdinandov, ali je nakon kraljeve krunidbe prišao k Zapolji, vesprimski biskup **Tomo Szalaházy** ostao uz Zapolju. Mogli bi se nizati primjeri za neodlučnost i kolebljivost crkvenih poglavara koja se može protumačiti na različite načine kao što je bilo ponekad sablažnjivih ponašanja svjetovnih moćnika i velikaša. No, i u složenosti društveno-vjerskih ponašanja, posebice prema protestantizmu, Nikola Jurišić je pokazao povijesnu razboritost i razložnu dosljednost.¹⁴

2. U pedesetak godina svoga života Nikola Jurišić je u vojnoj službi obnašao dužnosti od zapovjednika postrojbi, većih posada do vojskovođe. Godina rođenja nije sporna, ali je neutvrđena godina smrti. Na temelju literature zabilježeno je u zborniku Znameniti Hrvati da nije poznata godina smrti, niti gdje je pokopan.¹⁵ U enciklopedijskim knjigama spominje se da je Nikola Mikulica Jurišić umro »oko 1545, vjerojatno u Köszegu«,¹⁶ što potiče sumnju, jer je poznato da je potkraj života bio tajni savjetnik u Beču¹⁷ i da je ondje živio u kući poznatoj kao »Kroatent Haus« u Schneckenstrasse.¹⁸ Dvojbena je zašto bi tajni savjetnik N. Jurišić iz Beča pošao u Köszeg, grad s manje mogućnosti liječničke pomoći, bolovati i umrijeti. Možda je onamo, u gradu koji mu je bio darovao Ferdinand I, mrtav ukopan.

Nikola Jurišić posvetio se vojništvu i god. 1522. bio je u službi nadvojvode Ferdinanda, koji je već tada držao svoje posade u nekim gradovima Krajine. Treba se prisjetiti da je spomenutih godina najprije poginuo god. 1520. hrvatski junak **Petar Berislavić**, kraljev kancelar i vesprimski biskup. Iduće su godine Turci zauzeli dio Srijema i poharali istočnu Slavoniju. God. 1522. osvojili su Blagaj, Unac, Knin, Skradin unatoč junačkom otporu bana **Ivana Karlovića**.¹⁹ Brojni plemići tražili su u to doba vojničku i dvorsku službu, a dok su redom padali hrvatski gradovi, stari je knez **Bernardin Frankopan** i u Državnom saboru Carstva u Nürnbergu podsjećao Europu da je »Hrvatska štit i prag kršćanstva« te da se odavno sama bori i da joj je potrebna pomoć. Njegov sin **Krsto** tražio je pomoć od pape.²⁰ Budući da je novčana pomoć stizala neredovito, neuredno bilo je nasilničkih istupa plaćeničkih vojnih postrojbi, što je zadavalo posebnu brigu zapovjednicima i mjesnim poglavarima i izazivalo strah među pučanstvom: »Kad nije bilo pla-

12. Vj. KLAJČ, Povijest Hrvata, III/1, Zagreb 1911, 105-106.

13. L. BALICS, A romai katolikus Egyház története Magyar országon. Budapest, 1885. – A. LEFAIVRE, Les Magyars pendant la domination en Hongrie (1526-1732), II, Paris, 1902, i dr.

14. O. MITIS, Zur Biographie des Nikolaus Jurišić. Carniola, I/1908: 3/4, 140-150. – (**), Nikola Jurišić, kranjski dež. glavar (1538-1544) in glasovit junak, Slovenec, 14/1886, 28-32.

15. Znameniti Hrvati, 124.

16. Opća enciklopedija, IV, Zagreb, 1978, 190. s. v.

17. Ondje.

18. Znameniti Hrvati, 124.

19. T. MACAN, Povijest hrvatskog naroda, Zagreb, 1971, 84.

20. Ondje.

će, onda, gori od Turaka rasuli bi se ti vojnici po selima hrvatskim, plijenili su i harali i hranu odnoscili..... Strah i groznica hvatala bi susjedna sela kad se je vojska raspuštala ...»²¹

Nikola Jurišić je u službi Ferdinandovoj već prije muhačke bitke bio vrhovnim kapetanom vojske na Krajini.²² No, pri spomenu Ferdinanda Habsburškog treba imati na umu da je **Hrvatski sabor** u teškim prilikama – koje su spomenute – početkom 1526. u **Križevcima** zatražio da se Hrvatska odcijepi od Ugarske, čiji joj vladar nije pružio pomoći, i da prizna za vladara **Ferdinanda Habsburškog**, koji je dotad bio pružio stanovitu pomoć banu Karloviću. Na spomenutom je saboru **Krsto Frankopan** rekao da je spreman zauzeti Bosnu, i da će se Ferdinand proglasiti bosanskim kraljem »budući da Bosna pripada Hrvatskoj«. ²³ U člancima o Nikoli Jurišiću obično se sažeto bilježi da je bio posrednikom između nadvojvode Ferdinanda i hrvatskih velikaša, bio je nadvojvodinim poslanikom, kad ga »na Cetinu 1. I. 1527. izabraše svojim kraljem. Već tad htjedoše hrvatski velikaši, da im bude vrhovni sudac, a neki ga zaželiše i za bana«. ²⁴ **Vjekoslav Klačić** pripominje – kako je već spomenuto – da je N. Jurišić bio »ljubimac hrvatske gospode i pouzdanik kralja Ferdinanda«. ²⁵

Hrvatsku su poslije muhačke bitke razdirali unutarnji sukobi, neredi, svojevrsni građanski rat između Ferdinandovih i Zapoljinih pristaša, sukobi između banova i feudalne gospode te austrijskih zapovjednika. Borbe o prijestolje u Hrvatskoj i Ugarskoj od bitke muhačke do izbora u Cetingradu bile su mučne i iscrpljivale su preostale snage. ²⁶ Slavonsko je plemstvo – kako je spomenuto – bilo uz domaćeg čovjeka **Ivana Zapolju**, a s područja uže Hrvatske uz **Ferdinanda**, jer je od njega očekivalo pomoć protiv Turaka. Odlučilo se u Cetingradu o Ferdinandu, a slavonski su plemenitaši 6. siječnja 1527. u Dubravi kod Čazme priznali Zapolju.

Na dvije značajke izbornih nadmetanja nakon muhačkog poraza treba upozoriti: u Cetingradu je hrvatsko plemstvo postupalo potpuno neovisno o Ugarskoj, što je značilo da je Hrvatska samostalna država samo u državnoj zajednici s Ugarskom, a ne njezin dio; zatim, na ispravi o izboru Ferdinanda za kralja je hrvatski grb na obješenu pečatu (5 × 5 crvenih i srebrenih kocaka, kao i god. 1491). ²⁷

U pravim ratovima između pristaša jednoga i drugoga kralja Turci su iskoristili prilike i 1527/1528. zauzeli Liku, Krbavu, Obrovac i Jajačku banovinu, a novi kralj Ferdinand slabo je pomagao Hrvatskoj. ²⁸ Nikola Jurišić je pak postao kapetanom **Rijeke** ²⁹ i dobio je na uživanje **Postojnu** i **Novigrad** istarski. U to je doba također postao upraviteljem imanja pokojnog kneza Bernardina Frankopana (1453 - 1529) te štitnikom njegove unučadi. U svjetskoj i europskoj povijesti spomenutih godina poznat je put Nikole Jurišića u Carigrad u pratnji grofa **Lamberga** i bilježnika **Benka Kuripašića**. ³⁰ Išao je kao carev poslanik k sultanu na pregovore. Možda je prigoda sažeto osvježiti zbivanja u sukobima između dva vladara: kralj Ivan Zapolja bio je najprije u povoljnijem položaju jer ga vladarom priznavala većina Hrvata i Madžara, a k tomu još papa, Francuska, Poljska i Venecija. Ferdinand se pak našao u oskudici novca, nije mogao ispuniti svojih obećanja svojim pristašama, hrvatskoj i ugarskoj gospodi; vlast mu je također bila na užem, manjem području nego Ivanova; pojedinačno su ga napuštali ugledni velmože (primjerice

21. T. SMIČIKLAS, *Povijest hrvatska*, II, Zagreb, 1879, 98.

22. O. MITIS, nav. dj., ondje.

23. Usp. T. MACAN, nav. dj., 85.

24. *Znameniti Hrvati*, 124.

25. Vj. KLAČIĆ, nav. dj., 105.

26. F. TRNKA, *Borba o prijestolje u Ugarskoj i Hrvatskoj od bitke Muhačke do izbora u Cetinu*. Godišnje izvješće kr. učiteljske škole i vježbaonice u Petrinji 1889-1890, Zagreb, 1890, 3-47.

27. Usp. T. MACAN, nav. dj., 86. – Usp. F. ŠIŠIĆ, nav. dj., 271-272.

28. F. TRNKA, *Djelovanje Ferdinanda I. u Ugarskoj i Hrvatskoj od izbora u Cetinu do bitke tokajske i smrti Krste Frankopana*. God. izvješće kr. velike realke u Zagrebu, 1888, 5-76. – I. ZERMEGH, *Historia rerum gestarum inter Ferdinandum et Joannem Ungariae reges usque ad ipsius Joannis obitum*, Amstelodami, 1662.

29. Prema *Općoj enciklopediji*, IV. (3^a), 190. s.v. bio je N. Jurišić kapetanom Rijeke 1528-1530. U zborniku pak *Znameniti Hrvati*, 124. »postao kapetanom Rijeke« 1529.

30. (***) Eine Gesandtschaftreise vor 400 Jahren, Morgenblatt, 50/1935, 36, 9.

Ivan Tahi), a Ferdinand imenuje **Franju Batthyány**a hrvatskim banom (9. ožujka 1527) protiv Ivanova bana Krste Frankopana. Kralj Ivan bio je na putu da učvrsti svoju vlast, ali je Ferdinand iskoristio nespremnost protivnika i uz pomoć jakih postrojbi njemačke i češke vojske u kolovozu je provalio u Ugarsku, osvojio je Budim i Stolni Biograd (Szombathely) i potukao Ivanovu vojsku kod Tokaja (27. rujna 1527). Istoga je dana od zadobivenih rana za opsade varaždinskog grada umro – kako je spomenuto – ban Krsto Frankopan.³¹

Turci su – što je već zabilježeno u ovom radu – iskoristili obilato ratne sukobe između dvojice vladara ne samo osvajanjem hrvatskih područja (Udbina, Lika, Krbava, Jajce, Banjaluka) nego i savezom s kraljem Ivanom (poslanstvo u Carigrad vodio je **Jerolim Laski**.)³² Sukobljeni kraljevi nastojali su, trsili se naći sebi saveznika u Turskoj pa je tako i Ferdinand uputio svoje spomenuto poslanstvo u Carigrad. U člancima je o Nikoli Jurišiću sažeto zabilježeno da je »kao carev poslanik pregovarao s Turcima u Carigradu«.³³ Razlog je bio ublažiti sultanovu prijetnju velikom vojskom protiv Ferdinanda: Sulejman II obećao je podršku Ivanu Zapolji a Ferdinandu je osporavao vlast nad Ugarskom.³⁴ Pisci drže da je već u to doba Jurišić bio zapovjednikom grada **Kisega/Köszeg** u Ugarskoj.³⁵

Nastojanja pristaša kralja Ivana i kralja Ferdinanda oko pomirbe činila su se početkom 1530, a posebice u listopadu spomenute godine, uspješnim, međutim ni jedan se od kraljeva ne htjede odreći krune. Nevolje se nastave, sultan Sulejman II povede ljeti 1532. veliku, **treću** vojnu na Ugarsku. Prema Vj. **Klajiću**³⁶ Sulejman prešavši Dravu nije pošao prema Budimu, već je udario jugozapadnom Ugarskom, jer mu se činio taj put prema Austriji i Beču kraćim.³⁷ Prolazio je područjem bez većih otpora sve do malenoga grada Kisega, koji je (smješten blizu Štajerske, između Szombathelya i Soprona) branio Nikola Jurišić.

3. U povijesti se **castellum Guntionis** spominje u IX. stoljeću,³⁸ ali je grad poznat u mađarskoj literaturi pod imenom **Köszeg**, u hrvatskoj pak kao **Kiseg**. Tijekom XVI. stoljeća postao je veoma značajno vojno uporište.³⁹ Grad se, naime, nalazio na strateškoj crti Osijek – Kaniža – Beč, kojom su se pomicali Turci prema Beču.

Opsadu Kisega početkom kolovoza 1532. započeo je veliki vezir **Ibrahim**, kad je »osvanuo 6. kolovoza ..., a 9. sam car Sulejman«.⁴⁰ Zapovjednik grada Nikola Jurišić skupio je i sastavio skupinu branitelja od 700 momaka, ali su unutar grada bili brojni seljaci, žene i djeca. Zapovjednik je odustao od prvotne zamisli da 28 lako i 10 teško oružanih konjanika pođe glavnoj vladarevoj vojsci u Beč. No, konačno je odlučio drukčije: »Ja sam se usudio braniti ovaj maleni i slabi grad protiv turske sile ne zato, što sam se nadao, da ću ga spasiti nego da samo koji časak neprijatelja zabavim i tako kršćanskim vladarima pribavim vremena, da se pripreve za otpor. Samo zato izložio sam se najvećoj smrtnoj pogibli«.⁴¹

Opsada je trajala od 9. do 30. kolovoza. Branitelji grada bili su prepušteni sebi, odbili su nekoliko žestokih juriša, posebice 19, 23. i 27. kolovoza, a 28. kolovoza vijala su na gradskim zidinama već četiri turska barjaka. Grad se nije predao, premda je polovica branitelja bila poginula, a Jurišić u pismu Ferdinandu javlja: »od pušćanog praha što sam ga za 300 forinti kupio, ima-

31. Usp. F. ŠIŠIĆ, nav. dj., 271 = P. JÁSZAY, A magyar nemzet napjai a Mohácsi vész után, Pest, 1846.

32. E. LASZOWSKI, Monumenta Habsburgica regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, I-III (1526-64), Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium, 35, 38, i 40, Zagreb, 1914-1917. – J. HAMMER, Geschichte des Osmanischen Reiches, III, Pest, 1828. – F. ŠIŠIĆ, nav. dj., 272.

33. *Opća enciklopedija*, IV (3^a), 190. – *Znameniti Hrvati*, 124. – Usp. (***), Eine Gesandtschaft (...), Morgenblatt, 50/1935, 36. 9.

34. *Vojna enciklopedija*, I, Beograd, 1970, 330.

35. *Znameniti Hrvati*, ondje.

36. Vj. KLAJČIĆ, nav. dj., 105/106.

37. D. BEHRNAUER, Sulciman's Tagebuch auf seinem Feldzuge nach Wien, Wien, 1858.

38. BOHUSLAV, Nikola Jurišić, der Held von Güns, Biographische Skizze, Croatia, 3/1841, 54, 218-219; 55, 221-222; 56, 225-227; 57, 231.

39. K. CHERNEL, Köszeg szabad királyi város jelene és múltja, Szombathely, 1877. – A. WITTINGER, Köszeg városa és környeke, Köszeg, 1890.

40. Vj. KLAJČIĆ, nav. dj., 106.

41. Citat prema Vj. KLAJČIĆ, nav. dj., 106.

Sl. 4. – Pečat Nikole Jurišića s jedne isprave iz 1528. koja se čuva u Beču. U gornjem dijelu grba kaci-ga, dolje gavran i škorpija, naokolo na njemačkom: Niclas Jvreschusch Riter, 1527.

dem još jednu centu. Samo Božja milost čuva nas; budi ona milostiva mojoj duši« (citata prema Vj. Klaiću).

Pojedinosti iz opsade Kisega zabilježene su u člancima različitih pisaca koji su u bilješke unosili i osobne prosudbe.⁴² Međutim, ima razlika u podacima oko broja branitelja kao i sultanove vojske, te o broju poginulih. Opsada je okončana sporazumom između zapovjednika grada Nikole Jurišića i velikog vezira Ibrahima: na zidinama grada bit će istaknuta turska zastava kao da se posada tobož predala i grad da je zauzet, a Sulejman II će se povući od gradskih zidina i prekinuti opsadu. Tako je 30. kolovoza 1532. opsada Kisega/Köszega okončana i turska je vojska krenula natrag.

Sulejman II odustao je od drugih osvajanja prema Beču i krenuo je natrag uz Graz, Varaždin prema Beogradu: jedan dio vojske išao je Podravinom (Koprivnica, Virovitica), drugi pak Posavinom (Križevci, Čazma), a povjesničar F. Šišić zaključuje: »To je jedini put što je sultan na čelu vojske prošao hrvatskom zemljom, izuzevši dakako Srijem i istočne slavonske strane.«⁴³

Opsada je Kisega trajala 25 dana, a za nagradu Nikola Jurišić dobio je od Ferdinanda I grad i uzdignut je na čast baruna.⁴⁴ Dobio je k tomu i 8000 for. i kralj ga je 1537. imenovao vrhovnim vojskovođom na Krajini.⁴⁵

42. (***), Obsjednuće Kisega i Nikola Jurišić. Obzor. 8/1878. 254. 1-2; 255. 1-2. – (***).

Nikola Jurišić u Kisegu. Vienac. 8/1876. 23. 376-380; 24. 394-396. – (***), Mikula Jurichich Kisegi. Kalendar Svete Familije. 2/1904. 101-104. – (***), Senjanin Nikola Jurišić spasilac carskog Beča. Matica. 32/1892. 9. 26.

43. F. ŠIŠIĆ. nav. dj., 274. – J. THURY. Török történetirök. II. Budapest. 1896.

44. I. BOJNICIĆ. Darovnica kralja Ferdinanda I. za Hrvatsku. Zagreb. 1906. – Diploma o barunatu N. Jurišića izdata je 20. veljače 1533.

45. Znameniti Hrvati, 124.

Sultan se uputio prema Beogradu, gdje su se oba dijela njegove vojske sastala puna plijena i roblja.⁴⁶ Ferdinand I je pak skupio vojsku uz pomoć cara Karla V, ali je nastojao sklopiti mir sa sultanom i s kraljem Ivanom. Sultan je 1533. prihvatio prvi mir s Austrijom uz pristanak na diobu Ugarske. Imenovanje Nikole Jurišića vrhovnim zapovjednikom u svezi je s događajima **Kat-zianerove vojne**. – Ferdinand I pak želio je nagoditi se s kraljem Ivanom; mirom u **Velikom Varadinu** (24. veljače 1538) priznao je Habsburgovac kraljevski naslov Ivanu. Uskoro je, noću između 18. i 19. srpnja 1540, umro Ivan, a iza njega je ostao sin Ivan Zigmund, dijete od nekoliko dana.⁴⁷

4. Obrana Kisega postala je glasovita, a zapovjednik grada stekao je slavu branitelja i zaštitnika carskog Beča i Europe općenito. Međutim, Nikola Jurišić odrekao se god. 1541. zapovjedništva krajiške vojske koje mu je povjerio Ferdinand I i poslije je – kako je spomenuto – živio u Beču kao tajni savjetnik. No u njegovu životu ističe se da je suzbijao protestantizam,⁴⁸ jamačno u skladu s općim ponašanjem većine hrvatskih velikaša prema novim vjerskim i društvenim gibanjima. U povijesti pak svojih suzavičajnika Jurišić je značajan svojom zauzetošću oko nase-ljavanja uskoka u Žumberak, o čemu su raspravljali pisci koji su u središtu svoje pozornosti nastojali rasvijetliti povijest junačkih i glasovitih senjskih žitelja.⁴⁹ U Jurišićevo doba naseljeno je u Gornjoj krajini više od petsto obitelji,⁵⁰ a kad se 1541. odrekao zapovjedništva krajiške vojske, upravljao je Krajinom kao poglavar sve do 1543.⁵¹ Zanimljive pojedinosti iz Jurišićeve djelatnosti kao zemaljskog glavara, zatim kao vojnog zapovjednika u Krajini te njegova zauzetost oko suzbijanja protestantizma zrna su i niti općeg pregleda hrvatske narodne povijesti.⁵² Pozornost privlači Jurišićeva privrženost hrvatskoj glagoljici kojom se »još u drugoj polovici šesnaestog stoljeća pisalo (...) i na hrvatskoj Krajini«.⁵³

Zbroje li se podaci iz životopisa N. Jurišića, lik branitelja Kisega, skrbnika o svojim uskocima i revnitelja katoličanstva uzdiže se do uzora kako je to istaknuto u brojnim člancima (u časopisima i godišnjacima).⁵⁴ Dva su velika Hrvata iz prve polovice XVI. stoljeća doista bili uzorni muževi, graditelji i svjedoci narodne i europske povijesti: Juraj Utišinović i Nikola Jurišić. Rođeni u našem kraju: Jurišić uz kršnu hrvatsku obalu, Utišinović pak u Kamičku, krenuli su obojica u svijet noseći sa sobom stanovitost i postojanost svoga krša: Nikola da vojništvom i osobnim junaštvom spašava Domovinu i Europu te se prihvati i obrane kršćanskih vrijednosti, Brat Juraj – kako su ga zvali – pak kao pavlin revnujući kao redovnik prihvatiti je ulogu društvenoga, političkog djelatnika i prinio najveću žrtvu – vlastiti život. Obojici je zajednički neprijatelj bio Sulejman II. Obojica su se nagadali sa sultanom u različitim povijesnim trenucima; obojica su bili u službi hrvatsko-ugarskih vladara: Brat Juraj odan Ivanu Zapolji, Jurišić pak dosljedno privržen Ferdinandu. Nagrade za službu bile su različite: Jurišić je primio nagrade i imenovanja svoga gospodara, Utišinović je bio glavarom Sedmogradske i imenovani stožernik (kardinal) koji nikada nije primio odličje, jer ga je ubio posredno Ferdinand Habsburgovac. No, usporedba traži širu raščlambu podataka koja prelazi okvire ovoga članka.

46. L. SZALAY, *Veranesies Antal. Osszes munkai*, II, Budapest, 1857, 300, br. 35.

47. A. SEKULIĆ, *Juraj Utišinović* (...), 65-66 (i bilješke).

48. *Opća enciklopedija*, IV, 190. – I. KOSTRENCIĆ, *Urkundliche Beiträge zur Geschichte der protestantischen Literatur der Südslaven*, Beč, 1874. – F. BUČAR, *Prilozi protestantizmu u Hrvatskoj iz nadbiskupskog arhiva u Zagrebu*, *Vjesnik Zemaljskog arhiva*, VI, Zagreb, 1905.

49. J. TOMIĆ, *Crtime iz istorije Senjskih uskoka*, Novi Sad, 1901. – ISTI, *Iz istorije senjskih uskoka*, Novi Sad, 1907. – B. POPARIĆ, *Povijest senjskih Uskoka*, Zagreb, 1936. – G. STANOJEVIĆ, *Prilozi za istoriju senjskih uskoka*, *Istoriski glasnik*, Beograd, 1960. – K. HORVAT, *Monumenta historiam Uscochorum illustrantia* (...), I-II, *Monumenta spectantia historiam Slav. Meridionalium*, 32, 34, Zagreb, 1910. – N. MILAŠ, *Documenta spectantia historiam orthodoxae dioeceseos Dalmatiae et Istriae a XV usque XIX saec.*, I (1412-1796), Zagreb, 1889.

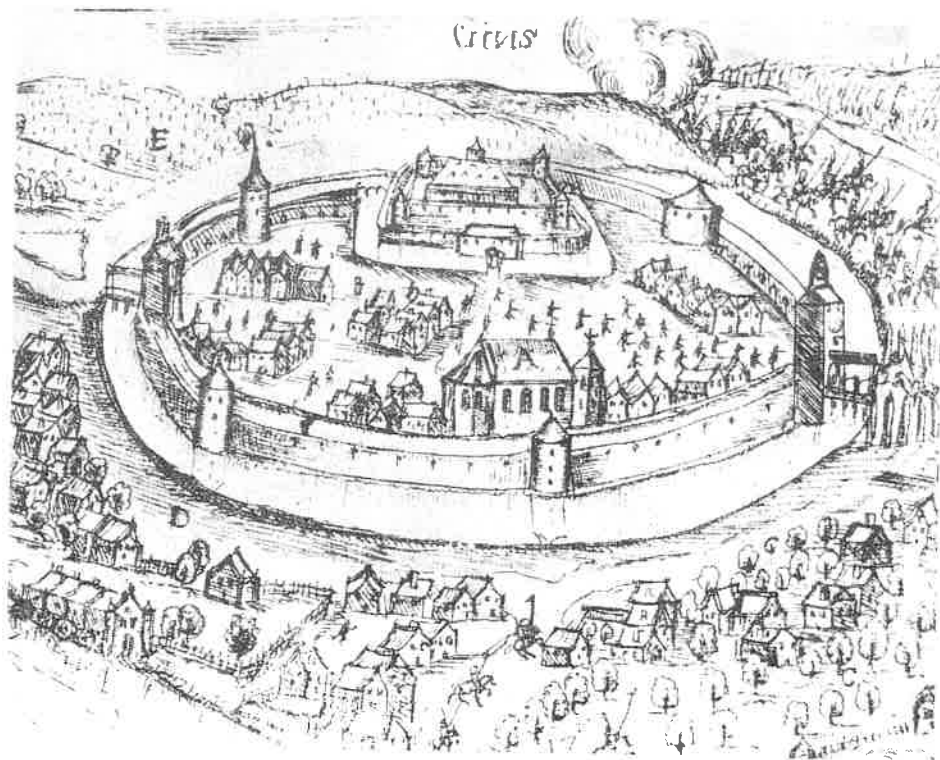
50. M. RADEKA, *Gornja Krajina* (...), Zagreb, 1975, 44-45.

51. (***) *Nikolaj Jurišić, kranjski dež. glavar (1538-1544) in glasovit junak*, *Slovenec*, 14/1886, 28-32.

52. Usp. A. IVIĆ, *Prilozi za povijest Hrvatske i Slavonije u XVI. i XVII. vijeku*, *Starine JAZU*, XXXV, Zagreb, 1916.

53. M. KOMBOL, *Poviest hrvatske književnosti*, Zagreb, 1945, 20, 28.

54. *Primjerice: u Kalendaru Svete Familije*, 1904, *Marija Bistričkom katoličkom kalendaru*, 1903.

Sl. 5. – Tvrđava i grad Kisek u Mađarskoj, na jednoj grafici iz XVII. stoljeća, prikaz turske opsade

5. Zaključne misli koje se nameću na kraju sažetoga obljetničkog razmatranja o Nikoli Jurišiću sažeo je u stihove **Starac Milovan** (Andrija Kačić Miošić) u **Razgovoru ugodnom** (.....):

*Ovo junak sileni bijaše,
zlatno krilo na njem trepećaše,
opošteno senjske vitezove,
sve hrvatske bane i knezove.⁵⁵*

Ako je umiljati Starac Milovan u pjesmi pretjerao da je Sulejman skupio vojsku i udario na »tvrđi Kisek« te ga »bio trinaest nedilja/ i učini trideset juriša«, nije se prevario u prosudbi da je Jurišić »opoštenio« senjske vitezove te hrvatske »bane i knezove«. Nikola Jurišić je naime pronio slavu hrvatskog imena i junaštva diljem Europe ne kao privrženik Ferdinanda I, nego kao branitelja dobra i slobode od nasrtaja zla i nasilništva. Čvrsta i uporišna načela o prosudbi ljudi i prilika ponio je Jurišić iz Senja, iz kamenoga uskočkog sijela, i pronio ih kroz hrvatske krajeve u vremenu nemirnom i pogibeljnom. Vojnik po svome životnom pozivu, rijetko častan i pošten

55. Fra ANDRIJA KAČIĆ MIOŠIĆ, Razgovor ugodni naroda slovinskog. Split, 1983, 288 – Pjesma br. 83: **Hrvatski i ugarski vitezovi.**

čovjek, branitelj Kisega nije zaboravio svoje narodno pismo, ni svoje sunarodnjake i opće dobro svih ljudi. Borba oko grada i obrana Kisega nije, naime, bila napor samo za očuvanje osobnog života i sigurnosti, nego zaštita žena i djece koji su se sklonili u njegov grad. Zapovjedništvo nad Krajinom i selidbe uskoka u Žumberak nisu nosili pečat brzopletih odluka, nego promišljenosti i želje da se poboljša život potrebnih. Od nepoznate senjske kolijevke do groba u župnoj crkvi u Kisegu/Kőszeg⁵⁶ proteklo je pedesetak godina Jurišićeva života. U pola stoljeća stekao je Jurišić glas junaka i razborita čovjeka. Nema mrlje koja kvari svijetli lik naše i europske povijesti, jer je Jurišić u svim vjerskim gibanjima i razmiricama kao i u nasrtajima i ljutim okršajima s Turcima postupao razborito i svjedočio svojim primjerom.

Nikola Jurišić Mikulica bio je u svemu naš čovjek, hrvatski čovjek s kršne uskočke obale, velikan rijetka junaštva. Jednostavan, nenametljiv, ali odlučan. Naš junak. Ponos naše povijesti.

LITERATURA:

- Br. BEHRNAUER, Sulcimans Tagebuch auf seinem Feldzuge nach Wien, Wien, 1858.
F. BODOLSKY, Domovinski događaj, Junački Nikola Jurišić, branitelj grada Kőszega, Pridgovor, Subotički glasnik, I/1873, 4, 2; 5, 2.
BOHUSLAV, Nikola Jurišić, der Held von Güns, Biographische Skizze, Croatia, III/1841, 54, 218-219; 55, 221-222; 56, 225-227; 57, 231.
I. BOJNIČIĆ, Darovnice kralja Ferdinanda I. za Hrvatsku, Zagreb, 1906.
J. MICHAELIS BRUTI, Ungaricarum rerum libri qui exstant, Monumenta Hungariae historica, II, Scriptores, Tom. 12, 13, 14, Pest, 1863-1876.
K. CHERNEL, Kőszeg szabad királyi város jelene és multja, Szombathely, 1877.
A. GEVAY, Urkunden und Aktenstücke zur Geschichte der Verhältnisse zwischen Oesterreich, Ungarn und Pforte in XVI. und XVII. Jahrhunderten, I - IX (1526-1541), Wien, 1839-42.
F. FÖRGACH de GHYMES, De statu reipublicae Hungariae Ferdinando, Johanne, Maximiliano regebus ac Johanne secundo principe Transylvaniae comentarii 1540-1572, Monumenta Hungariae historica, II, Scriptores, Tom 16, Pest, 1866.
J. HAMMER, Geschichte des Osmanischen Reiches, III, Pest, 1828.
A. HUBER, Geschichte Österreichs, IV, V, Wien, 1892.
N. ISTVÁNFY, Historiarum de rebus Hungaricis libri XXXIV, Coloniae Agripinae, 1622.
A. IVIĆ, Prilozi za povijest Hrvatske i Slavonije u XVI. i XVII. vijeku, Starine JAZU, XXXV, Zagreb, 1916.
P. JASZAY, A magyar nemzet napjai a Mohácsi vész után, Pest, 1846.
S. KATONA, Historia critica regni Hungariae, I-XVIII, Budae - Kalacs, 1778 - 1817.
Vj. KLAIC, Povijest Hrvata, III/I, Zagreb, 1911.
M. KOMBOL, Povijest hrvatske književnosti, Zagreb, 1945.
T. MACAN, Povijest hrvatskog naroda, Zagreb, 1971, 81-86.
O. MITIS, Zur Biographie des Nikolaus Jurišić, Carniola, I/1908; 3/4, 140-150.
M. MINUECI, Historia degli Uschochi coi progressi di quella gente sino all' a 1602.
J. OERTL, Chronologia oder historische Beschreibung aller Kriegsemporungen und Belagerungen der Städte und Festungen in Hungarn, Siebenbürgen mit den Türken von 1535. bis auf heutige Zeit, Nürnberg, 1602.
B. POPARIĆ, Povijest senjskih uskoka, Zagreb, 1936.
G. PRAY, Epistolae procerum regni Hungariae, I-III (1470-1711), Bratislava, 1806.
M. RADEKA, Gornja Krajina (...), Zagreb, 1975, 44-45.
T. SMICIKLAS, Povijest Hrvatska, II, Zagreb, 1879.
G. STANOJEVIĆ, Prilozi za istoriju senjskih uskoka, Istoriski glasnik, Beograd, 1960.
J. G. SCHWANDTNER, Scriptores rerum Hungaricarum, II.
F. ŠIŠIĆ, Hrvatski saborski spisi I-V (1526-1630), Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium JAZU, 33, 36, 39, 41, 43, Zagreb, 1912 - 1918.
F. ŠIŠIĆ, Pregled povijesti hrvatskoga naroda, Zagreb, 1962, 269, 274, 275.
A. THEINER, Vetera monumenta Slavorum meridionalium illustrantia, II (1524-1800), Zagreb, 1875.
I. TOMASIĆ, Chronicon breve regni Croatiae, Arkiv IX, Zagreb, 1868.
J. TOMIĆ, Critice iz istorije Senjskih uskoka, Novi Sad, 1901.
J. TOMIĆ, Iz istorije Senjskih uskoka, Novi Sad, 1907.
F. TRNKA, Borba o prijestolje u Ugarskoj i Hrvatskoj od bitke Muhačke do izbora u Cetinu, Godišnje izvješće kr. učiteljske škole i vježbovnice u Petrinji 1889-1890, Zagreb, 1890, 3-47.
F. TRNKA, Djelovanje Ferdinanda I. u Ugarskoj i Hrvatskoj od izbora u Cetnu do bitke tokajske i smrti Krste Frankopana, God. izvješće kr. vel. realke u Zagrebu, 1888, 5-76.
A. WITTINGER, Kőszeg városa és környeke, Kőszeg, 1890.

- I. ZERMEGH. *Historia rerum gestarum inter Ferdinandum et Ioannem Ungariae reges usque ad ipsius Joannis obitum*. Amstelodani, 1662.
Znameniti Hrvati. Zbornik. Zagreb, 1925, 124.
(***) Nikola Jurišić, *Serbskij narodni list*, IX/1844, 16, 121-125; 17, 129-133.
(***) Nikola Jurišić u Kisegu (Slike iz hrvatske poviesti), *Vienac*, 8/1876, 23, 376-380; 24, 394-396.
(***) Nikola Jurišić, *Danica*, (kalendar), 1885, 90-104.
(***) Nikolaj Jurišić, kranjski dež. glavar (1538-1544) in glasovit junak, *Slovenec*, XIV/1886, 28-32.
(***) Eine Gesandtschaftsreise vor 400 Jahren, *Morgenblatt*, 50/1935, 36, 9.
(***) Nikola Jurišić u Kisegu, Marija Bistrički katolički kalendar, 1903, 53-57.
(***) Mikula Jurichich Kisegi, *Kalendar Svete Familije*, 2/1904, 101-104.
(***) Obsjednuće Kisega i Nikola Jurišić, *Obzor*, 8/1878, 254, 1-2; 225, 1-2.
(***) Senjanin Nikola Jurišić, spasilac carskog Beča, *Matica*, 32 (1982), 9, str. 26.
- PS. U obradbi naslova pisac je koristio grad u **Arhivu Hrvatske** (Zagreb); **Haus-, Hof- und Staatsarchiv** (Wien), *Hungarica*, Fasc. 33-74 (1538-1554); tekstove u **Općoj enciklopediji**, IV, 3°, Zagreb, 1978; u **Vojnoj enciklopediji**, I, Beograd, 1970; 4, Beograd, 1972.

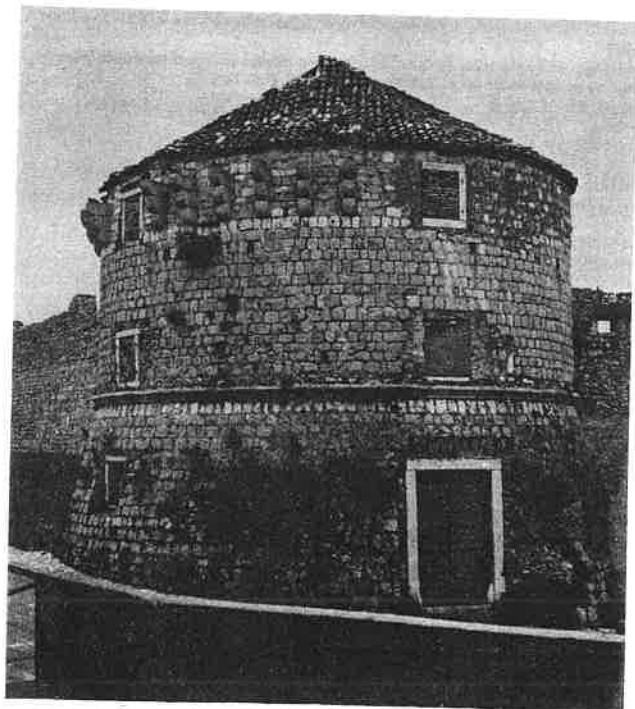
DER SENJER NIKOLA (MIKULA) JURIŠIĆ

Zusammenfassung

Zwischen den berühmten Kroaten, die tapfer ihr Heimatland verteidigt haben und den Ruhm ihres Volkes durch Europa hindurchgetragen haben, hebt sich Mitte des XVI. Jahrhunderts Nikola (Mikula) Jurišić hervor.

Der Autor analysiert die gesellschaftlich-historischen Verhältnisse in Europa in erster Hälfte des XVI. Jahrhunderts, die Verteidigung der ungarischen Festung Kőszeg 1532 seitens Nikola Jurišić und den Beitrag dieses Helden zur Kultur Kroatiens und Europas.

Die historischen Verhältnisse des XVI. Jahrhunderts werden ausführlich beschrieben. Im Mittelpunkt der Analyse steht die Gestalt des tapferen Senjer Kommandanten Nikola (Mikulica) Jurišić und seine Stelle in der kroatischen Geschichte.

Sl. 6. – Okrugla ili Papinska kula iz vremena oko 1510. s dijelom sjevernih gradskih bedema, današnje stanje